BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
68
10 D
28

Digitized by Google

ORATIO

PETRI VICTORII

IN MAXIMILIANVM II.

Caeſarem mortuum.

Habita Florentiae in D. Laurentij, prid. Id. Nouembr. CIↃ IↃ LXXVI.

FLORENTIAE.

Ex officina Iuntarum.

ERNESTO, ARCHIDVCI Auſtriae.

Petrus Victorius Salutem.

SPERO equidem futurum, princeps ſereniſſime: & multis magniſq; animi bonis inſtructiſsime, vt de tuis honeſtis factis aliquando copioſe ſcripturus ſim: ita enim inſtitutum te audio, & iis maioribus natus es, vt nihil tam amplum ſit, quod non a tanta ſtirpe, fonteque maximarum virtutum proficiſci, et manare debeat. nunc autem, cum cogitarem, ad quem potiſſimum tui optimi parentis laudationem hanc mitterem, tu in primis occurriſti, qui praeter ceteros omnes (excipio maiorem fratrem tuum, qui in imperio ipſi ſucceſſit) hoc munere dignus eſſes, propter excellentiam materiae, requirente perſonā maxime claram & illuſtrem: cui enim magis conuenit, orationem hanc, quae celebrat familiam veſtram, acuitq. cunctos morta-

les ad ipſos imitandos, ſemper in manibus habere, quam filio? & quis maiorem laeti tiam caperet ex commemoratione tantarum laudum, quam ille, qui aliquo modo ipſas ſuas eſſe, & ad ſe magnopere pertinere, ob tantam coniunctionem ſanguinis, non falſo exiſtimaret? voluptatem autem maximam, & veriſsimam omnium, hominibus afferre praedicationem ſuae dignitatis, peruulgata voce, ſummi Athenis viri, declaratum eſt. quod ſi optime hoc, & , vt oportebat, non praeſtiti, magnitudineque rerum oppreſſus ſum, tribuito imbecillitati ingenii mei: & ſi tale argumentum eſt, vt ſuperet vires, non ſolum meas, ſed magni cuius vis oratoris: & in his rebus plurimum exercitati. Vale.

Florentia, K. Decembr. CIↃ IↃ LXXVI.

INSTITVTVM *hoc vetus, maximeq; pius mos, clariſsimi atq; ampliſsimi magiſtratus, lugendi publice interitum clarorum honeſtorumq; virorum: virtuteſq; ipſorum atq; illuſtria facta celebrandi, ſumma laude dignum eſt: ideoq; diligenter omni tempore ab omni gente cuſtoditum fuit: valet enim ad animum gratum eorum, qui inde adiuti ſunt, erga auctores ſuorum commodorum, ſignificandum: & ad poſteros ad eos imitandos incitandum. illos autem, qui hoc onus imponi ſibi paſsi ſunt, magnopere laborare neceſſe eſt, cum difficile ſit virtutem factaq; oratione ac verbis adaequare, praeſertim cum illi longum tempus recte agendi habuerint: breue autem admodum plerunq; concedatur oratori ad res ab ipſis geſtas commemorandas: veluti nunc, cum mihi mandatum ſit, vt dicam de laude Maximiliani ij. imperatoris, vitamque ipſius, honeſte actam, plenamq; maximar. virtutum commendem, impedior anguſtijs temporis: vixque exiguam partem earum attingere poſſum: ſuccurrit tamen hoc, opitulaturq; in tanta difficultate, quod illae ſatis notae peruulgataeque ſunt: nec magnopere requirunt operam ſtudiumque alicuius, qui eas explanare, atq; ampli-*

ficare debeat: & ſane, ſi apud nos vixiſſet, omni hoc labore ſuperſedere potuiſsemus: nunc autem, cum remoto a noſtris ſedibus loco, aetatem degerit, & ſi valde celebri, variarumque gentium concurſu frequentato: & quaſi theatro quodam totius Europae, vnde, quae illic geſta ſunt, facile per omnes pias terras ſparguntur & diſſeminantur, non pauca eorum fallere poſsunt non omnino accuratas, & curioſas aures. Illud certe nemini vmquam obſcurum, & ignotum eſſet, quae quantaque fuerit antiqua & recens, cotidianaque gloria Germaniae: quae terra, cum olim militari virtute floruerit, ingentemq; laudem in bellis conſecuta ſit, & ſtabilem illam ſolidamque retinuit, & nouam ei litterarum ſcientiam, ingenuarumque artium cognitionem adiunxit. Veteris fortitudinis eius gentis teſtimonia clara crebraque ſunt in monimentis optimorum ingeniorum, quae res geſtas memoriae prodiderunt: recentis autem inferiorisque aetatis, quod robur exercituum plerumque eſt in Germanis militibus, firmitateque earum legionum. nam de altera eorundem laude, eruditioneque multorum clariſsimorum earum gentium virorum, nihil opus eſt dicere, cum omnia plena ſint librorum, ab illis hominibus in omni genere doctrinae artiſque editorum. In hac

autem

autem, ſumma laude praedita, gente, altiſsimum locum dignitatis, commendatione ſuarum maximarum virtutum, honeſtiſsimorumq; factorum ſaepe tenuit Auſtriaca domus: cum enim fortitudine ſua, & auctoritate, quam in bellis haberet, ſui iuris feciſſet Germania deligere imperatorem, non certo alicui bello gerendo, ſed poteſtati illi, dum viuit, tuendae; more Romanorum inferioris aetatis imperatorum: curaque eius rei mandata fuerit certis quibuſdam familijs, quae conſilio, & opibus florerent, crebro illae ad hoc praeclarum, & perilluſtre Auſtriacum genus ſe contulerunt: atque ita ſe putarunt recte muneri ſuo ſeruire, & saluti eorum populorum, totiuſque reip. Chriſtianae proſpicere. Pulchrum eſt autem ac fortaſſe inauditum, ex vna eademque domo plures ſumi a nulla lege, aut vi coactis hominibus, quibus tantus honoris gradus & tanta poteſtas tribuatur. nam reges Spartiatarum ex vna alteraue familia Heraclidarum ducebantur: neque enim licebat vetere more, legeque Lycurgi aliunde ipſos cooptare, & ſi ciuitas illa referta erat multis fortibus, ac ſapientibus ciuibus: hi vero latum campum habent, occurruntque paſsim non pauci, qui hunc titulum honoris honeſte ſuſtinerent: & ſi fortaſſe non tam egregie perfecteque exercerent.

quod

quod teſtatur voluntas conſiliumq́ prudentium virorum, qui hos ceteris omnib. antepoſuerunt. Non opus eſt nunc cunctos commemorare huius florentiſſimae domus, qui ad ſummam hanc dignitatem aſcenderunt: ſeq in ea (quod non mediocrem virtutem requirit) recte ordineq́ue geſſerunt: duos tantum aetatis noſtrae appellabo, qui magis propinqui ſunt ſanguinis huius, quem merito laudamus, ereptumq nobis vehementer dolemus. Quis enim clarior? quis illuſtrior? quis & belli & pacis artibus inſignior Carolo V. patruo huius, cuius mortem hodie deflemus? illius enim res geſtae tot tantaeque ſunt, vt, ſi quis eas attingere velit, integrum plenumq volumen efficiant. Quis patre Ferdinando iuſtior? quis fortior? & vniuerſae genti, ob egregias animi dotes, infinitumq amorem in eos, quibus praeerat, magis carus? cum enim optimus pater familias eſſet: domumque priuatam diligenter & exquiſite tueretur, eandem artem curamque tranſtulerat in populos, qui curae ipſius commiſſi erant, regendos: non minuſque eos, quam ſuos proprioſq filios diligebat: neque enim defuerunt, docti & ſapientes viri, qui putarent eandem diſciplinam eſſe adminiſtrandae domus, & ciuitatis gubernandae: numeroque tantum, & multitudine perſonarum

ipſas

ipſas inter ſe differre exiſtimarent. Quomodo
igitur debuit, qui in re minore, paucioresq; cuſto-
diente, tam accuratus eſſet, in maiore, & quae
prouidet vtilitati ſalutique variarum gentium,
negligens eſſe: & non putare ſui officij eſſe omnes
ingenij neruos in ea re contendere? praeſertim
cum amore huius laudis arderet, ſibique manda-
tos ſuae fidei beatos efficiendos, ſciret. Ex hoc
igitur patre natus Maximilianus: ex ipſiusq;
optima, & numquam ſatis laudata diſciplina pro
fectus, peruenit ad imperium, partum ipſi virtu-
te & gratia parentis, qui munierat viam ſingula
ri ſua probitate atque egregijs factis ad omnem
ſuorum poſterorum dignitatem: illo tamen filius
ob ſua propriaque animi bona, iudicio omnium
mortalium dignus exiſtimabatur: nam adole-
ſcens adhuc, ſui conſilij, raraeque in ea aetate
prudentiae ſigna magna certaque dederat, cum
in Hiſpanias, vt eam terram regeret, accerſitus
eſt, a quorum hominum vita moribuſq; cum na-
tura non nihil diſſentiret, effecit tamen induſtria
ſua & comitate, vt ipſis vehementer gratus acce-
ptuſque eſſet, atque omnes eum in oculis ferrent.
Inde autem in Germaniam ſubito reuerſus, cum
deſiderium patris ferre non poſſet, cum quo ſaepe
de ſtatu ſuarum rerum dignitateque deliberabat:

populiſq; illis gubernandis impoſitus, non facile dici poſſet, quantopere amorem omnium, beniuolentiamque ſibi conciliarit: imago enim vera patris erat, & non corpore tantum vultuq; ipſum referebat, verum etiam animo factiſque exprimebat. Quomodo autem aliter fieri potuit, cum paterni amoris heres foret, quo flagrabat vniuerſa illa natio erga Ferdinandum, et ſuum etiam propriumque ipſi addidiſſet, collectum honeſtis artibus: ijſq; ſtudijs, quibus natio Germanorum delectatur: multum enim valet ad animos ſibi populorum conciliandos, cum vident principes ſuos deditos eſſe illis rebus, quas amant, in ipſiſq; colendis & tractandis excellere. Cum igitur venuſta eſſet facies ipſius, formaq; totius corporis honeſta, aliquo modo capiebat homines, qui ſe adibant, aſpectu ipſo: et ad ſe diligendos ſtatim alliciebat: cumq; placeret inermus, dignitatiſq; non parum in ſe contineret, eiuſdem armati, thoracemque induti ſpecies erat admirabilis, praeſeque ferebat, quemadmodum ſane erat, fortiſsimum imperatorem. Equitare autem, armaque tractare: nec non certare curſu cum aequalibus, atque alijs huiuſcemodi corporis exercitationibus vti, quae ſunt etiam regiae virtutes, & eam vim, quam dixi, habent, iam puer didicerat. Venit autem non

multo poſt tempus, vt rudimenta haec durae grauiſque artis depromeret, & quaſi in apertum aciemque proferret: nauauit enim operam patruo Carolo, gerenti bellum aduerſus Saxoniae ducem, in quo bello patris equitatui praeerat, et qua die proelium illud funeſtum paene commiſſum eſt, aderat cum ſuis delectis equitibus: &, vt iuuenis, ſe in eo exercitu iactabat, pugnandique ſtudio flagrabat, quemadmodum itidem, qua fugatae copiae ſunt aduerſariorum, duxque ipſarum captus. Ne autem aliquis deſpiciat ſuperiora ſtudia, & minora condicione fortunatorum hominum putet, memoriae proditum eſt, Iugurtham, illum regem Numidarum, adoleſcentem, plurimum diligentiae ac curae in his poſuiſſe: & hoc vnum eorum extitiſſe, quae vt tantopere Numidis carus eſſet, effecerant: & tam aequo animo tot incommoda, detrimentaq; in bello accepta ferrent. Idem etiam de morib. inſtitutiſq; Perſarum veteres ſcriptores commemorarunt, qui & ipſi in his praecipue reb. liberos ſuos erudiebant: arbitrabanturq; hanc eſſe veram germanamq; puerorum inſtitutionem. Cum igitur corpus ſedulo exerceret, non ceſſauit tamen, tantae ſpei eductus noſter, animum quoq; excolere atque perpolire. nam puer incubuit diligenter ſtudio honeſtarum artium,

omnemque liberalem, & dignam ingenuo viro doctrinam percepit. quod aliquo modo peculiare eſt eius gentis: cum enim non ſolum nobiles, honeſtiſque parentibus nati, verum etiam tenues homines atque humilis fortunae deguſtent illic initia litterarum, quomodo exiſtimari debet, tam illuſtri loco natum, eundemque docilem, ieiunum atque expertem earum fuiſſe: & non adhibita ſumma cura pectus ſcientia rerum optimarum muniſſe, quae poſtea, cum tempus agendi veniſſet, tantopere ipſi vtiles futurae eſſent? praeterquam quod ornant mirifice perſonam principum virorum, ſpectabilioreſque ipſos reddunt. Verum hoc eſſe plane intelligitur exemplo Macedonum regum, Philippi & Alexandri, cum Philippus pater filio erudiendo accerſierit Ariſtotelem, vſus honeſtis verbis, magnificoque teſtimonio de virtute illius, & Alexander filius cum abſtruſas reconditaſque quaeſtiones rerum naturalium a ſummo philoſopho didiciſſet, queſtus poſtea eſt cum ipſo, quod ea diuulgaſſet, atque aliis mortalibus pateſeciſſet: quemadmodum enim in bellica laude & virtute, propria regum atque imperatorum, ceteris omnibus facile praeſtabat, ita etiam in ſubtilioribus artibus cauſiſque rerum cognoſcendis, iiſdem anteire volebat, quae vehemens ſi-

tis honorum, cupiditasque in ſingulis ſtudijs ſummi loci obtinendi, in tali adoleſcente reprehendi non poteſt, cum ad laudem perpetuam valeat, non ad inanem popularemq; gratiam aucupandam. Summum autem amatorem Maximilianum extitiſſe liberalium artium declarat, quod valde diligebat doctos & ſapientes viros, & congreſſu eorum ſermoneque mirifice delectabatur: cunctoſque, qui ad ſe veniebant, ac munus aliquod huius generis, eximiumque adferebant, libenter videbat, ac dono quopiam, honoreque auctos a ſe dimittebat. Non puto orationem hanc meam apud vos fide carere: neq; exiſtimari poſſe a quopiam veſtrum ipſam vanam atque fictam eſſe: ita enim vixi, & ijs moribus praeditum me arbitror, vt nihil vmquam tantopere fugerim, quantopere vanitatem, & ſimilitudinem omnem aſſentandi: neq; tamen me fallit, ſummum imperatorem teſtimonio meo non egere: nulla eſt enim tam eximia praeſtansq; laus, quae conſenſu omnium non cadat in perſonam ipſius: potiusq; vereor, ne multa omittam, quae vere meritoque celebrari poſſent. Liceret mihi exempla multa magnaque afferre admirabilis liberalitatis illius, ſed quia tam planum hoc & apertum eſt, vt argumentis non egeat, ab omni hac narratione mihi temperabo,

bo, tantum, quod ſine vlla dubitatione facere poſſum de Maximiliani benignitate admonebo, noſſe illum nulla alia re tantopere fortunatos homines ſibi animos variorum populorum deuincire, quantopere hac ipſa virtute: vt etiam eundem non fugiebat, ſe nomen & gradum dignitatis eum tenere, cuius auctor & princeps fuit, qui cum alijs eximijs virtutibus ſplenderet, in commendatione tamen huius parem habuit neminem: Quid enim magis celebre, peruagatumque eſt, quam C. Caeſaris liberalitas & copioſa pecuniae largitio? ſed in alijs quoq; rebus dignitati imperatoriae non defuit, quae ab hoc peritiſſimo duce belli, victoreq; multarum gentium initium duxit, & vſque ad noſtra tempora feliciter perdurauit. Non ſolum autem ornauit excellentes viros in ſtudijs ſapientiae, quibus ſemper omni ratione profuit; verum etiam egregios opifices, vt architectos, pictores, & qui ex aere, marmoreque imagines ſimulacraque diuorum, aut virorum illuſtrium conficiunt, de quorum etiam operibus egregie iudicabat, cum factus eſſet natura ad ingenium ſenſuſque & ſingulorum hominum, & populorum ſubtiliter acuteque perſpiciendos, ac vitia virtuteſque cunctarum rerum facile intelligendas. Studio quoque agrorum colendorum tenebatur,

nebatur, arboreſque ſua etiam manu ſtudioſe ſerebat, in quo Cyrum illum iuniorem, Darei filium, regem Perſarum imitabatur, qui incenſus erat amore huius artis, cum gloriae ſibi duceret, & ſi maioribus virtutibus abundabat; ac libenter praedicaret, ſe verſari cupide in eo labore: indeque capere mirificas ſuauitates. noſter autem vim quoque & naturam ſtirpium atque herbarum callebat: & cum nactus erat aliquos, qui aut periti forent virium ipſarum, cauſaſque eorum omnium, quae oriuntur e terra, noſſent; aut ſaltem auerſi ab eo ſtudio non eſsent, longum & accuratum ſermonem de ipſis cum illis habebat: ac, quae notaſſet, adhibitaque cura in ea intelligentia animaduertiſſet, expromebat. Venatui quoque deditus erat, in qua honeſta voluptate, imagineque quadam artis militaris, officijque verorum ducum, Ferdinandum patrem imitabatur, quo nemo vmquam magis illo ſtudio inflammatus fuit, cum ſenex etiam inde auelli non poſſet: ſed propter corporis imbecillitatem tenueſque admodum vires, filius non tantopere ipſum frequentauit: quae infirmitas virium impediuit etiam alia maiora ipſius conſilia, quae, & laudem ipſi, & gloriam infinitam pe-

periſſent:

periſſent: & populis, quos regebat & fructus magnos, & ſalutem tuliſſent. Non paſſa eſt eadem, ipſum tueri morem ſuum: cum enim faciles primo tempore ad eum aditus forent, ſoleretque ſemper, ſublata menſa, audire cunctos, qui ſecum de quolibet agere vellent (nam patefactis foribus nemo inde excludebatur, quamuis tenuis homo eſſet, & vnus e multitudine) coactus eſt conſuetudinem hanc, plenam officij, gratamque valde gentibus, omittere: neque enim aduerſante valetudine laborem illum ſuſtinere amplius poterat: reliquaque munera, propria imperij, neceſſariaque, robore potius animi, ſpirituque ingenti, quam corpore, obibat. Magno animo ipſum praeditum fuiſſe teſtatur, quod non multo poſt, quam habenas imperij cepit, donis ac muneribus Turcarum regem ſibi delinire recuſauit, quod aliquando antea factum erat: nec tam delere hanc, quaſi maculam quandam, cogitauit, quam initium inde ducere gerendi pium & plenum dignitatis bellum cum ſaeua & imminente ſemper iugulis noſtris natione. imitari igitur voluit Alexandrum illum Macedonem, qui & ipſe Perſarum regi opulentiſſimo cum paruis copijs, ſed veteranis, & optima patris diſciplina inſtructis, bellum intulit: & in Aſiam exercitum tranſportauit. Tan-

ta autem fama Byzantium peruenerat huius praeclarae voluntatis, tantuſque metus inuaſerat animos eius gentis, vt non putaret Solijmannus, prudens dux belli, reſiſtere ſe poſse, fineſque ſuos tueri, niſi ipſe, & ſi confectus aetate, infirmoq; admodum corpore, eo veniret: periculumq; tantum a ſuo regno, iactura etiam ſui capitis, depelleret. quod ſi reſpondiſsent auxilia ſuae ſpei: eiuſdemque penitus animi ſocij extitiſſent, non irritum fuiſset conſilium Maximiliani, & longe alium exitum bellum illud habuiſſet: ne dum enim plaga vlla in eo bello accepta eſset, partes potius aliquae membraque veteris imperij recepta fuiſſent: cuius rei ille acri deſiderio tenebatur: & hoc ſane ſibi propoſuerat, cum inuſsit dolorem illum ferae, & bellicoſae nationi. & profecto, ſi aliquando finis aliquis imponi debet crebris triſtibuſque victorijs eius importunae nationis, quae cotidie ſpoliat pium populum parte aliqua imperij, inde initium ipſius proficiſcatur neceſſe eſt. Quae namque gens fortior? quae numeroſior? quae hodie militari diſciplina inſtructior? nam, quin Germania, & bellica virtute, & multitudine munitorum oppidorum ſit, tamquam murus, & agger Italiae, viamque obſtruat Turcis, ne in eam irrumpant: nec ijs tantum, formidoloſis

 hoſti-

hoſtibus, verum etiam ſeptentrionum innumeris barbariſque nationibus, ardentibus cupiditate inuadendi inclemens hoc caelum, amaenaſque regiones: diuitiaſque & bona noſtra depraedandi, dubitari non poteſt. Aduerſata igitur ſunt, vt dixi, propoſito voluntatiq; magnanimi ac fortiſsimi imperatoris mala, quae firmiſsimum corpus Chriſtianae pietatis debilitarunt: inuenit enim, cum imperium adeptus eſt, imminutum non nihil obſequium erga Caeſaream maieſtatem: animoſque principum ac populorum infectos inter ſe obſcuris quibuſdam & reconditis inimicitijs, apertiſque etiam diſsenſionibus ac diſcordijs, ortis & a diſcrepantibus ſententijs de vero cultu Dei noſtri: pietateque Chriſtiana, atq; alijs etiam priuatis cauſis, commodiſque ſingulorum. nam imperatorem ipſum ſuis opibus ac vectigalibus, deſtitutumque his, quaſi membris quibuſdam ſuae amplae poteſtatis, non poſſe magnum aliquod moliri, ſatis cognitum & exploratum eſt: alijs vero temporibus, & ſedulitate ſua & comitate, commendationeque maximarum virtutum tueri potuit regiam dignitatem, maieſtatemque propriam imperij, quod ad ſumptus etiam publicos & munificentiam pertineret. Studuit autem ſumma cura Maximilianus omni tempo-

re,

re, quo clauum imperij tenuit, publicae quieti ac ſecuritati Germanorum: citoque, ſi quod ſemen diſcordiarum, inteſtinique huius grauis mali exortum videret, ipſum extinguere, frangereque conabatur: nec minus amauit, & , quantum in ipſo fuit, fouit, totius Chriſtiani gregis conſenſum animorum, veramque atque incontaminatam pacem, quam ſciebat ab auctore noſtrae ſalutis, tantopere commendatam, & tamquam filiolam, ſibi valde caram, vniuerſo ſuo populo custodiendam relictam. Vbi igitur ſunt, qui aiunt, plane ſtulti homines, ac nihil videntes, pauca geßiſſe in vita ſapientißimum hunc imperatorem, amantißimumque tranquillitatis ſuorum populorum, qui eſt verus fructus vitae? quaſi nihil agant, inertemque penitus vitam ducant, qui ſollicito ſemper animo verſantur in hac cura, prouidentiaque ſua tuentur honeſtum otium: & omnes fibras diſcidiorum, peſtiferorumque odiorum e pectoribus Chriſtianorum hominum euellunt: (neuſque Magnus minore laude dignus fuerit, cum ſine collega conſul domeſtica inteſtinaque mala ſedauit, ac paene dilapſam euerſamque remp. reſtituit, quam cum in vltima Hiſpania reliquias expulſorum ciuium dißipauit, aut Mithridatem, Tigranemque Arme-

niae regem, minitantem Aſiae debellauit.
Relinquamus igitur hanc gloriam veterib. ducibus bellorum, qui crudeli internicione populorum, caedeque ingenti innocentium virorum atque vrbium direptione & excidio, putabant ſe in caelum aſcenſuros, ac veram perpetuamq; laudem adepturos: noſque, educti in mitioribus ritibus ac legibus, vnius corporis eſſe partes arbitremur contrarias Chriſtianorum acies, & potius in iuuandis mortalibus, e maliſque ipſos eripiendis, operam ſtudiumque ponamus, quam in ipſis perdendis, & graui mole miſeriarum affligendis: tuncq; ſolum putemus hoc probe nos facere poſſe, cum arma contra communem hoſtem capienda ſunt, & parte aliqua ſaeui regni eſt ille ſpoliandus, aut conatus eius, impetuſque in nos acerrimus cohibendus: cuius animi voluntatiſque, vt docui, fuit ſanctiſſimus imperator, arbiterque noſtrarum omnium rerum, Maximilianus. Cepit enim laetitiam incredibilem, cum cognouit ictum eſſe foedus inter pont. max. Hiſpaniarum regem, & remp. Venetorum ad bellum gerendum contra Turcas, incurſumque illorum labefactandum in opimum & fortunatum Cypri regnum: gaudebatque mirifice, cum proſpere in eo bello a noſtris rem geſtam audiſſet: nemoque ſe magis alacriter

illi

illi forti conatui comitem adiunxiſſet, verumtamen metuens, non ſine cauſa, ne conſpiratio illa, ſumma laude digna, maneret: nec prompte imperij arma ipſum ſequerentur, ſibi temperauit ab eo conſilio: videbat enim in ſe, derelictum a ſocijs, omnem impetum belli, propter vicinitatem terrarum, conuerſum iri, cuius belli morſus antea deguſtarat. Non poteſt autem dubitari, quin eiuſdem iudicij ſententiaeq; fuerit Maximilianus: hoc enim ille, quibuſcumque rebus potuit, dum vixit, indicauit. Quantopere ille laetatus eſſet, ſi vidiſſet aliquando, contumacem atque arrogantem gentem, & quae truculenter inſultat bonis, perculſam eſſe atque proſtratam, inſolenteſq; ſpiritus eius fractos, & comminutos, qui magis noſtris diſcordijs, quam ſua virtute aucti ſunt, & intolerabiles facti: eandemque cogi ſuſpicere & admirari illos, a quib. nunc, quod indigniſſimum eſt, ſe poſtulat coli atque obſeruari. Sed reuertamur ad ea, quae geri potuere, cum haec, niſi meliorem mentem Deus opt. max. his, qui poſſunt, dederit, aut ſaltem, niſi ad noſtra mala ſpectanda oculos conuerterint, optanda potius, quam ſperanda ſint. Poloni, rege ſuo mortuo, & illo, quem primum delegerant, alio conuerſo, ſummam imperij ad eum ſponte ſua detulerunt,

quam

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

quam alijs, principib. viris petentibus, propoſitis
etiam magnis praemijs, denegarunt: atq; id mul-
tis modis cognita; atq; illuſtribus exemplis perſpe
cta admirabili virtute ipſius: iiſq; omnibus animi
dotib. quae ad tantam poteſtatem recte, ordineq;
adminiſtrandam requiruntur, quorum conſilium
in ea deliberatione magnopere laudatum eſt: mul
tumq; vidiſſe auctores ipſius merito exiſtimati, re
buſq; ſuis egregie conſuluiſſe. Nam quod, paran
te ipſo, quae oportebat, ornanteq; aditum, ingreſſio
nemq; eius regni, extitit ſubito, qui in ipſum inua-
deret, ſibiq; alienum ius arrogaret, ſi diutius vi-
xiſſet, iniuriam illam mature vltus eſſet. Reuer
tar adhuc ad non nulla, quae mores Maximilia
ni, vitamq; honeſte actam, oſtendentia, dicenda re
ſtabant: ac ſimul, quae iucunda, plenaq; purae vo
luptatis ei contigere, ſignificanda, vt qui in longin
quis locis viuunt, penitus imaginem, ſimula-
chrumq; optimi viri, et omni laude digniſſimi prin
cipis, hac quoq; parte ante oculos poſitum habe-
ant. nam illis, qui praeſentes ſemper adfuerunt,
aut in propinquis ſedib. degerunt, omnis haec ora
tio ſuperuacanea foret. Primum igitur, cum vxo
rem duxiſſet Mariam, ſummi imperatoris vni-
cam filiam: nec minoribus, quam conueniret illi
ampliſſimae fortunae, virtutib. praeditam (illam

autem ei Carolus V. deſponderat, perſpecta in graui bello magnitudine animi Maximiliani) ipſam vnice dilexit, mirificeque caram habuit, quod bonum, & quam non exiguam ſane laudem, paternam, & quaſi hereditariam habebat: fuit enim Ferdinandus quoq; exemplar clarum huius ſancti amoris. e ſua autem Maximilianus ſuſcepit plures liberos, ſobolem illuſtrem, ſummaq; ſpecie corporis praeditam, & certis optimi ingenij, praeclaraeq; indolis ſtatim ſignis cognitis: e parte quorum, dum vixit, decem autem numero fuerunt, cepit ſingularem voluptatem: nam marium, natu grandiorem, eodem gradu honoris aliquo modo ornatum aſpexit; quam rem ille ſemper toto animo exoptauerat, et in eam impetrandam omnem ſuam mentem, curamq; contulerat. ſed nihil erat, quod non ille ſine magno negotio ob merita ſua erga florentes eas gentes, beniuolentiamque in ſe omnium populor. obtineret, cum antea etiam, vt idem Boemiae ac Pannoniae rex crearetur, effeciſſet. Feminas autem duas reginas potentiſſimar. nationum, Hiſpanor. vnam, alteram Gallor. vidit. In ipſa autem hac prole ſua, paene diuina, educanda, & optima diſciplina imbuenda, ſtudij plurimum adhibuit, & in hoc optimi parentis officium a ſe deſiderari paſſus non eſt. Quod vero

tradidi flagraſſe ipſum deſiderio Rodulphum filium ſucceſſorem ſibi in imperio relinquendi, ſi quid ſibi humanitus accidiſſet, quod vſu venturum aliquando ſciebat, nimis autem cito contigit: incubuiſſeque ipſum vehementer in hanc curam, non vna de cauſa tantus ardor huius rei excitatus in pectore eius erat: eodem enim tempore intelligebat ſe, & dignitati ſuae domus ſeruire, & quieti fortiſſimarum nationum conſulere: praeterquam quod ea indicia praeſtantis naturae: eaque ſemina admirabilis in ea aetate prudentiae in ipſo cernebat, vt non ſine cauſa ſperare poſſet eum gradum illum honoris eximie adminiſtraturum. ſed in eo quoque laude non parua dignus eſt, quod iter obſtruxit, aditumque intercluſit diſcordiis, quae ex comitijs illis neceſſario natae forent. Quis enim dubitat, quin multi, appetentes eius honoris, auidique tam amplae poteſtatis, omnia permixturi fuerint, vt ipſam adipiſcerentur. quare in hoc quoque conſilium hominis probare debemus: & prouidiſſe ipſum communi vtilitati, ſalutique populorum, confiteri: tempus enim hoc, & quaſi nimbus, qui impendet piis nationibus, in primis maximum conſenſum animorum, concordiamq; requirit: nec requirit tantum, verum etiam flagitat, clamatque aliter nos diu ſaluos & incolu-

mes

meſque eſſe non poſſe. Illud etiam in Maximiliano admiratione dignum eſt, declaratq; vim ingentem naturae ipſius, quod multarum variarumque linguarum vſum habebat, & cum oratoribus, hominibuſque earum gentium propria ipſorum lingua loquebatur: & Hiſpanorum enim, & Gallorum, & Boemorum, & Italorum ſermonem perceperat. nam de Latino nihil opus eſt dicere, cum omnes illic ingenui pueri, liberiſque parentibus nati eum perdiſcant. Hoc autem magnopere laudare ſolitam antiquitatem in Mithridate Ponti rege, ſummoque imperatore, notum eſt ac ſatis peruulgatum, quem ferunt, cum plurimis populis imperaret, omnibus illis ius propria lingua dixiſſe. ſuo autem patrioque Maximilianus eximie vtebatur: valdeque eloquens & diſertus in eo erat: & copiam enim, & delectum verborum habebat. quare, cum contingebat ipſum ad proceres Germanorum, ceteroſque duces & ordines populorum verba facere, admiratione non parua, & ſtupore animos eorum implebat.

Praeſto idem ſemper erat commodis, & vtilitatibus amicorum: honorique ipſorum libenter ſeruiebat: nec tamen committebat, quod populares homines faciunt, nimiſque auidi potentiae, vt, dum animos quorumlibet ſibi conciliaret, iuri &

aequitati repugnaret: cum enim ceteris in rebus mores, & ſtudia Ageſilai, regis Spartiatarum, probaret: ſibique ipſum imitandum propoſuiſſet, in hoc hominem non ſequebatur: contemnebat enim Graecus ille, qui hoc dicerent: ſeque huius animi eſſe praedicarent, vt auxilium ferrent familiaribus vſque ad aras: ſolebatque contra aras etiam & leges, quos libebat, omni malo ac ſupplicio liberare. Illuſtre exemplum huius integritatis eſt: fideique in magna re ſeruatae, quod cum facile poſſet ſuae ditionis facere Belgicam regionem, populoſque illos, oppreſſos graui bello: ad ſeque ſupplices manus tendentes, omni periculo atque exitio liberare, induci nulla ratione potuit, vt hoc moliretur, ne fidem violaret: auctoreſque huius conſilij ſpreuit ac repudiauit. Idem ſincerus, integerque animus ipſius perſpectus eſt illo tempore, quo Henrico poteſtatem fecit, vt per fines ſuos ad regnum, ſibi a Polonis delatum, tranſiret: eumque comiter accepit, atque omni genere liberalitatis proſecutus eſt. Quod itidem non multo poſt fecit, cum idem fratre ſuo, Gallorum rege, mortuo, relicto externo, ad ſuum propriumque regnum gubernandum conuolans, inopinato Viennam acceſſit: ſiquid enim addi potuit priori cultui

ac

ac benignitati, totum illud tunc in eum effudit. quod ſane non pauci mirati ſunt, nullam reſediſſe in animo ipſius memoriam veterum ſimultatum, quae viguerant inter has honeſtas, plenaſque ſummae dignitatis domos: & cauſas alias alienationum, quae non paucos ab his officijs retraxiſſent.

Probitas etiam optimi principis, perpetuaque & conſtans voluntas in eos ornandos, quos ob eximias ipſorum animi dotes, honeſtaque facta, praemio & honore dignos iudicabat, in eo apparuit, quod cum ſaepe perſpexiſſet egregium animum Coſmi, noſtri ducis, erga imperatoriam maieſtatem: nec vllum officium ipſum vmquam praetermiſiſſe, quod ad fidem obſequiumque in Romanos imperatores declarandum pertineret: multaque ſaepe audiſſet de ſummo conſilio ipſius, & ſingulari ſapientia, atque iuſtitia in republica, quam regebat adminiſtranda, vt de vera quoque imagine ipſius, aemuloque paternarum virtutum Franciſci filij, non ceſſauit vmquam in omni ſermone ipſos dilaudare, & teſtimonio ſuo dignitatem gloriamq; ipſorum augere: nec verbis tantum, & oratione contentus fuit, ſed factum quoque addidit, quod valde claram hanc & illuſtrem familiam magis adhuc decorauit: &

quod habuit ſummum pretium ei perſoluit, cum optimi parentis optimum filium magnum Etruriae ducem creari voluit. Ornarat ſane Pius V. pont. max. ob magna ipſius merita erga Romanam eccleſiam, & vniuerſum Chriſtianum populum, eodem gradu honoris, Coſmum noſtrum & magnum Etruriae ducem appellari voluerat: ſtatueratque, vt quemadmodum ille ditionis amplitudine virtuteq; populorum, qui ipſi parerent, atque opibus, magnus erat, ita etiam merito, iureque bono, magnus vocaretur. Vnum igitur hoc eorum eſt, quo compenſare Maximilianus ex parte voluit officia multa, vel merita potius in ſe varijs temporibus collata. Anteceſſerat etiam aliud non ſane paruum munus: et quod multis de cauſis eximium praeſtanſque, vt eſt, exiſtimari poteſt, quod cum Ferdinandus, optimus parens, plures filias ſuſcepiſſet, quarum minores curae ipſius, vt in matrimonio digno eas collocaret, moriens reliquit: illis autem, tamquam claris quibuſdam ſtellis, Italiae partes non nullae illuſtratae ſunt. vna earum, fulgente valde, tellurem noſtram decorauit: ſplendidioremque multo reddidit. De cuius laude, & admirabili probitate plura dicerem, niſi apud vos verba facerem, quibus omnibus illa ſatis nota & perſpecta ſunt,

cum cotidie teſtimonia certa exemplaque ſingularis virtutis ipſius videatis. Quae enim mulier vmquam modeſtior? quae caſtior? quae humanior? quae magis pia? quae demum omni genere virtutis inſignior fuit? ſed ineptum eſt de hoc apud vos loqui, quib. cuncta haec cognita atq; explorata ſunt. Praeter quam quod illo ipſo tempore, quo primum Ioanna, regina nata, ad nos peruenit, clariſſimumque hoc lumen terris noſtris eluxit, plenum copioſumque librum de laudibus ipſius ſcripſi; in quo, ſi non penitus argumento, animo ſaltem meo ac voluntati ſatisfeci: fuiq; aliquo modo praeſagiens atque diuinus: longeque proſpexi ſumma bona, quae ſecum ad nos perferret. Ponamus igitur (quod vere facere poſſumus ac debemus) hoc quoque in maximis beneficijs, quibus a fratre ipſius Caeſare mortuo affecti ſumus, & obitum eius, vt facimus, pie lugeamus. quod tempus etiam extremum vitae ſuae ille ſancte pieque traduxit: & vt praeterita ſua omni aetate, ita etiam poſtrema hac, non diſceſſit vllam in partem a veteribus ritibus atque inſtitutis Chriſtianorum ſanctiſſimorum virorum, quamuis ſaepe numero ad hoc ſollicitatus eſſet, & omnis machina ei admota, ut inde auelleretur, & nouam uitae degendae uiam rationemque iniret.

quare in hoc quoque, vt in ceteris omnibus ſuis conſilijs factiſque ſumma laude dignus eſt.

Cum autem tam iuſto & forti imperatore orbati reſtemus, qui ſemper ſtudioſe prouidit tranquillitati temporum, ac ſaluti ſuorum populorum, naturae autem modo ſatisfecit, aeternaeque legi paruit, Deum opt. max. rogemus, vt ſtirpem eius optimam Rodulphum Caeſarem, vnde non minora bona (& ſi, quae a parente accepimus maxima fuerunt) expectare poſſumus, cum inſtitutus ab eo ſit, optimaque diſciplina excultus, tueatur: nobiſque & vniuerſo Chriſtiano populo diu ſaluum, incolumemque conſeruet. Dixi.

Frater Franciſcus de Piſis Generalis Inquitor Dominii Florentini.

NIL CANDIDIVS
F

Digitized by Google

10